

Verslag

Derde bijeenkomst Maatschappelijke Klankbordgroep Kennisprogramma Zeespiegelstijging (KP ZSS)

Donderdag 6 juli 2023

14.00-16.00 uur

Vergadercentrum ZZIIN, boven Centraal Station Den Haag.

Aanwezig:

Margot van Aalderen (Stichting de Noordzee); Jannes van Hove (Brabantwater); Jan Ribberink (Gasunie, namens Netbeheer Nederland); Geert Snoeij (Koninklijke Binnenvaart Nederland); Marcel Stemvers (Watersport Verbond – regioteam Noordzee en commissie vaarbelangen Nederlandse Vereniging van Toerzeilers); Leonie van der Voort (Cascade Oppervlaktedelfstoffen); Mats Wijnen (Energie-Nederland); Koen Zuurbier (PWN); Vincent Beijck Rijkswaterstaat WVL projectleider Duidingskader; Lukas Meursing Rijkswaterstaat WVL omgevingsmanager zeespiegelstijging; Saskia van Gool Rijkswaterstaat WVL programmamanager systeemverkenningen kennisprogramma zeespiegelstijging; Louise Veerbeek (ministerie Infrastructuur en Waterstaat en voorzitter); Bodem / Kennisprogramma Zeespiegelstijging); Annemiek Roeling, (ministerie van Infrastructuur en Waterstaat / DG Water en Bodem / Kennisprogramma Zeespiegelstijging); Laura Plezier (ministerie van Infrastructuur en Waterstaat / DG Water en Bodem / Kennisprogramma Zeespiegelstijging).

Afmeldingen:

Chantal ter Braak (Tennet); Timo Brinkman (Verbond van verzekeraars, mede namens Gijs Kloek van Achmea); Sander Dekker (TBI Holdings B.V., namens Bouwend Nederland); Flos Fleischer (Blauwe Hart Natuurlijk); Bas Roels (Wereldnatuurfonds); Peter Salverda (Vitens).

Agendapunt 1. Opening, kennismaken en mededelingen

Louise Veerbeek (Ministerie IenW / DGWB) heet de aanwezigen welkom, legt uit dat dit de derde bijeenkomst is van de maatschappelijke klankbordgroep zeespiegelstijging.

Doel van deze bijeenkomst is het informeren van de maatschappelijke organisaties over de resultaten van berekeningen (agendapunt 2) en over het Duidingskader (agendapunt 3) opgesteld door Rijkswaterstaat WVL (RWS). Tevens is het doel te bespreken wat de het belang van en de rol hierbij is van maatschappelijke organisaties.

De stand van zaken van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging is als volgt:

- Berekeningen en rapporten: Rijkswaterstaat heeft berekeningen uitgevoerd naar de houdbaarheid van de huidige systemen voor waterveiligheid, zandige kust en zoetwatervoorziening bij zeespiegelstijging. Zie agendapunt 2.
- Brief aan Tweede Kamer: over deze resultaten en het proces in 2023 en 2024 heeft de minister van IenW begin juni 2023 de TK geïnformeerd. Zie: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z09985&did=2023D23974

- Werving onafhankelijk voorzitter: de werving van een onafhankelijk voorzitter zal in juli gereed zijn. De voorzitter zal met de deelnemers van de maatschappelijke klankbordgroep kennis maken.
- Klimaatscenario's: het KNMI brengt begin oktober de nieuwe klimaatscenario's uit. De gevolgen hiervan voor zeespiegelstijging worden aan de Tweede Kamer gemeld in een in brede brief over waterdossiers begin november 2023.
- Tussenbalans: dit is een rapport waarin de resultaten van alle kennis tot nu toe worden gepresenteerd. Begin november zal de Tussenbalans naar de Tweede Kamer worden gezonden door de minister.
- Consortia: eind december 2023 zullen drie consortia van instituten en bedrijven de resultaten presenteren van hun doorrekenbare resultaten over de lange termijn opties: zeewaarts, beschermen, meebewegen.
- Kabinetsappreciatie: het kabinet zal een reactie geven op de kennis uit de Tussenbalans.
- In de eerste helft van 2024 zal het Kennisprogramma Zeespiegelstijging een brede conferentie organiseren.

Agendapunt 2. Presentatie van Rijkswaterstaat (RWS) over de resultaten van de systeemverkenningen voor zeespiegelstijging (door Saskia van Gool RWS-WVL)

RWS WVL heeft de afgelopen jaren in het KP ZSS de waterstaatskundige effecten doorgerekend voor vijf scenario's zeespiegelstijging (0,5, 1, 2, 3 en 5 m) voor de thema's waterveiligheid, zandige kust en zoetwater. Kern van de vraag is: Wat is et probleem bij Zeespiegelstijging en hoe lang houden we het vol?

Uitgangspunten zijn:

- De huidige wettelijke veiligheidsystematieken en strategieën.
- De situatie na 2050 als het HWBP is uitgevoerd en de primaire keringen en dijken op orde zijn; dus bovenop de wettelijke normen.
- Het feit dat nu als in het HWBP rekening wordt gehouden met een zeker mate van zeespiegelstijging.
- Alle regio's doorrekenen.
- Klimaatscenario onafhankelijk, dus de zeespiegelstijging is niet in de tijd geplaatst.

De resultaten zijn vastgelegd in een reeks rapportenveiligheid, zandige kust en zoetwatervoorziening.

Deze rapporten zijn voorzien van samenvattende interviews openbaar en te vinden op de [https://](https://www.deltaprogramma.nl/deltaprogramma/kennisontwikkeling-en-signalering/zeespiegelstijging/onderzoekresultaten-2023)

www.deltaprogramma.nl/deltaprogramma/kennisontwikkeling-en-signalering/zeespiegelstijging/onderzoekresultaten-2023

Na deze berekeningen van de fysieke waterstaatskundige effecten zijn de volgende stappen vanuit dit spoor voor 2023 en 2024:

- De betekenis voor andere functies in kaart brengen door middel van het Duidingskader en een impactanalyse (zie volgende agendapunt).
- Berekenen van de oprekmogelijkheden van de voorkeursstrategieën (boven op de berekeningen voor de houdbaarheid).
- Drie consortia brengen doorrekenbare lange termijnoplossingen in kaart (beschermen, zeewaarts en meebewegen), die worden zoveel mogelijk doorgerekend met het instrumentarium.

Resultaten waterveiligheid

- De berekeningen tonen aan dat we met de huidige systemen voor waterveiligheid 0,5, 1, 2, 3 en 5 meter zeespiegelstijging technisch aan kunnen. Wel zijn er allerlei aanpassingen en ruimtelijke reserveringen en ruimtelijke ingrepen nodig.
- De nominale kosten bij 2 meter zeespiegelstijging in 2200 zijn hiervoor zijn van dezelfde orde grootte als de kosten die we nu jaarlijks aan het HWBP besteden (voor 2/3 van de primaire keringen). Er moet ook bij aangetekend worden dat de nodige aanpassingen aan buitendijkse gebieden en regionale secundaire keringen niet zijn meegenomen in de berekeningen.
- De opgave in de Oostelijke Waddenzee en de Westerschelde is hoger dan het aantal meters zeespiegelstijging. Dit heeft te maken met toenemende golfslag doordat het water dieper wordt (als zandplaten niet mee kunnen groeien).
- Bodemdaling is meegenomen in de berekeningen. Ook zonder een opgave voor Zeespiegelstijging is er een opgave hiervoor.

Reacties van deelnemers op de presentatie van de resultaten voor waterveiligheid:

- Verbond van Verzekeraars/Nationale Nederlanden: welke marges zijn er voor extreme weersomstandigheden zoals hoosbuien en stormen en zijn deze meegenomen? Antwoord: hoosbuien en stormen geven wateroverlast en vallen niet onder overstromingsrisico. Wel is opzet van het zeewaterpeil bij storm bovenop zeespiegelstijging meegenomen in de berekeningen (zoals dat ook in het HWBP wordt meegenomen).
- Cascade vraagt of er ook gekeken is naar ruimtelijke oplossingen zoals bij Ruimte voor de Rivier. Antwoord: er is alleen gekeken de opgave voor dijken en (stormvloed)keringen. Een toename van zeewater via de riviermondingen is anders dan toenemende rivierafvoeren, en is niet op te lossen met ruimtelijke maatregelen.

Resultaten zandige kust

Om de kustlijn op zijn plaats te houden (behoud van het grondgebied) is jaarlijkse zandsuppletie noodzakelijk. Bij versnelde zeespiegelstijging kan de zandbehoefte met een factor 5 à 6 stijgen, maar dit is minder dan op voorhand gedacht. Het zand is aanwezig in de Noordzee. Met de toenemende druk op de ruimte in de Noordzee is er een zorg voor de daadwerkelijke beschikbaarheid van zand voor suppleties op de langere termijn. Toenemende activiteiten op zee (bijvoorbeeld windparken), zones gereserveerd voor andere activiteiten, Natura 2000-zones en zones voor visserij en scheepvaart maken dat de winbaarheid van zand moeilijk wordt. Zand winnen in verder weg gelegen gebieden leidt tot meer CO₂-uitstoot en hogere kosten.

De zandbehoefte in het Oostelijk Waddengebied en in de Zeeuwse Delta zal groter zijn bij zeespiegelstijging.

Reacties van deelnemers op de presentatie van de resultaten voor de zandige kust:

- Cascade benadrukt de noodzaak van regie van de rijksoverheid op de winning van zand. Ook vraagt Cascade welke keuzen gemaakt gaan worden om de winningsbeschikbaarheid op te lossen en vraagt de

organisatie aandacht voor de relatie met ecologie. IenW licht toe dat er een onderzoek loopt naar beschikbaarheid van zand. Cascade zou tot slot de vele budgetten efficiënt willen maken/verdelen. Antwoord: het Kennisprogramma Zeespiegelstijging vergaart kennis en gaat niet over uitvoering. Van budgetten en toedeling daarvan is nog geen sprake.

- Energie Nederland vraagt of de aanlandzones voor energiekabels zijn meegenomen in de kaartbeelden. Dit is niet het geval, evenals de gebieden die gesloten zijn vanwege niet-ontploffte oorlogsmunitie. De kaartbeelden bevatten de huidige situatie.
- Het Watersportverbond vraagt zich af hoe de beschikbaarheid tot zandwinning zich verhoudt tot het feit dat windmolens op zee een afschrijftermijn van 25 jaar hebben. Antwoord: het fundament en de kabels voor windmolens blijven wel in de bodem. Daarnaast: windmolenparken bevinden zich buiten de 12 mijlszone, zandwingebieden daarbinnen.

Resultaten zoetwatervoorziening

De gevolgen van zeespiegelstijging treden ook al op korte termijn op bij de zoetwatervoorziening.

- Zeespiegelstijging leidt tot een toename van verzilting van het grondwater met een factor 10 of meer. Verzilting treedt op 10-20 kilometer landinwaarts vanaf de kuststroken.
- Zeesluizen vormen een probleem door de inlaat van zoutwater bij schutting.
- Open (rivier)verbindingen met zee krijgen te maken met een grotere en dieper de rivieren in dringende tong van zoutwater.
- Voor doorspoeling van zoetwater is daarom meer zoetwater nodig.
- Het IJsselmeer is het belangrijkste kwetsbare gebied voor verzilting bij hogere zeespiegel.

Reacties van deelnemers op de presentatie van de resultaten voor de zoetwatervoorziening:

- Het Watersportverbond vraagt naar de peilopzet in de berekeningen voor het IJsselmeer. Dit is nu max 30 cm. Tevens heeft het Watersportverbond zorgen over de gevolgen van klimaatverandering (opwarming en droogte) voor de waterkwaliteit en ook de gevolgen van eutrofiering daarvoor. Antwoord: deze aspecten zijn niet meegenomen in de berekeningen voor zeespiegelstijging, maar hebben wel de aandacht van IenW. In het Deltaprogramma Zoetwater worden deze verbanden meegewogen en de relaties tussen het Deltaprogramma en het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zijn momenteel intensief. Op de vraag hoe de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is verweven met het Kennisprogramma Zeespiegelstijging wordt toegelicht door IenW dat het PAGW de periode tot 2050 beschouwt en het KP ZSS verder in de tijd kijkt.
- Brabant Water ontwikkelt een methode om zoetwater uit zeewater te halen. De organisatie vraagt ook aandacht voor de relatie tussen droogte en zeespiegelstijging. Antwoord: Deze relatie wordt inderdaad momenteel gelegd binnen het Deltaprogramma Zoetwater. Ook vraag BrabantWater aandacht voor de toenemende watervraag.

Agendapunt 3. Duidingskader en impactanalyse (door Vincent Beijck en Lukas Meursing RWS-WVL)

Hoofdpijnen Duidingskader

Het Duidingskader is een in opdracht van RWS WVL opgesteld instrument dat gebruikt gaat worden voor het bepalen van de 'houdbaarheid' bij zeespiegelstijging van de voorkeursstrategieën voor waterveiligheid, zandige kust en zoetwatervoorziening. Het is een hulpmiddel om alle effecten en inzichten bij een stijgende zeespiegel naast elkaar te zetten. Toepassing van het Duidingskader geeft inzicht in wat nodig is om bij een stijgende zeespiegel de doelen van de huidige strategieën nog te halen en welke neveneffecten dat met zich meebrengt. Dan gaat het bijvoorbeeld om effecten op economische en niet-economische functies, maar ook om kosten en wet- en regelgeving.

Toepassen van het Duidingskader in 2023-2024

Met behulp van het duidingskader gaat een impactanalyse uitgevoerd worden. Hierbij wordt gewerkt met een team van deskundigen op het gebied van de verschillende criteria uit het duidingskader. Ter ondersteuning van de impactanalyse wordt een 'encyclopedie' gemaakt met aanvullende informatie. De bouwstenen voor de impactanalyse zijn:

- De resultaten/berekeningen van de systeemverkenningen zoals RWS WVL ze nu heeft gemaakt over de voorkeursstrategieën bij verschillende hoogten van zeespiegelstijging.
- Het Duidingskader.
- Kennis van experts op te onderzoeken terreinen.

De impactanalyse moet leiden tot een synthese met daarin in kaart gebracht de meest invloedrijke gevolgen en effecten van zeespiegelstijging op de systemen van waterveiligheid, zandige kust en zoetwatervoorziening.

Lukas Meursing vraagt op welke wijze de maatschappelijke organisaties bij de impactanalyse betrokken willen zijn. Welke gevolgen van zeespiegelstijging voorzien deelnemers nu al en zijn er al mogelijkheden of initiatieven in beeld om daarop te anticiperen?

- Cascade benadrukt het belang van betrokkenheid van de waterbouwsector en wil geïnformeerd en betrokken blijven. Cascade geeft aan dat EU-regelgeving ook meegewogen moet worden.
- De Stichting de Noordzee wijst aanvullend hierop op verdragen zoals het OSPAR-verdrag. Het referentiekader dat de Stichting hanteert is nu de huidige situatie, vanwege de vele onzekerheidsmarges voor de toekomst. Ook de Kaderrichtlijn Marien is van belang. Cascade en Stichting de Noordzee merken op dat de systematieken van de EU-richtlijnen evolueren. Zo is de systematiek van de richtlijn van de wat ouder Vogel- en habitatrichtlijn veel minder goed dan van de Kaderrichtlijn water en wordt de systematiek van de Kaderrichtlijn Marien nog beter. Stichting de Noordzee wijst ook op het belang van ecologie en wetenschappelijke kennis hierover. Zij willen betrokken worden bij de impactanalyse.
- BrabantWater vraagt aandacht voor de normatieve en cognitieve aspecten van kennis en dit dossier. Wat zeggen deze aspecten over de manier waarop wij kijken / wat is onze blik naar en op de kennis en de resultaten?
- Netwerkbeheer Nederland, bij monde van de Gasunie verzoekt universiteiten mee te nemen in de kennisontwikkeling op het gebied van innovatie. Antwoord: het Duidingskader wordt hiervoor ook benut

- Het Watersportverbond sluit bij de opmerking over innovatie aan en attendeert op de innovatie in het Waddengebied. De mensen die daaraan werken, zouden ook bij ZSS betrokken kunnen worden.
- PWN biedt aan om mee te denken voorafgaand aan impactanalyse.
- Netwerkbeheer Nederland/Gasunie gaat het verzoek in de eigen organisatie bespreken en constateert dat zeespiegelstijging de belangen raakt: toekomstgericht investeren vanuit een risicobenadering is van belang.
- EnergieNederland benadrukt het belang dat Tennet betrokken moet zijn. Er is ook een relatie met de opkomende techniek om zonenergie op zee op te wekken en de opwekking van energie uit zoutwater.
- Het Verbond van Verzekeraars wil betrokken blijven.
- Koninklijke binnenvaart Nederland wil geïnformeerd blijven en vraaggestuurd inbreng leveren. Er zijn ook contacten met de zeehavens.
- Het Watersportverbond wil in verband met de belangen van haar achterban en de toerzeilers betrokken blijven en meedenken. Hun regionale netwerk is groot.
- WNF heeft schriftelijk gevraagd geïnformeerd te blijven en wil meedenken.

Agendapunt 4. Afsluiting

- Na de zomer, naar verwachting in september, zal de volgende bijeenkomst georganiseerd worden waarbij de Tussenbalans centraal zal staan. Het ministerie streeft ernaar die sessie onder leiding van de nieuwe onafhankelijk voorzitter te laten plaatsvinden.
- Overige vragen van de deelnemers.
 - BrabantWater wil graag agendalid zijn.
 - De Gasunie vraagt of provincies, gemeenten en waterschappen deel moeten uitmaken van de Maatschappelijke Klankbordgroep. Antwoord: de andere overheden zijn al betrokken bij het kennisprogramma zeespiegelstijging en in de samenwerkingen in de regio bij de Deltaprogramma's.
 - Stichting de Noordzee vraagt om een overzicht van welke milieu- en natuurorganisatie waar bij betrokken is.

Louise Veerbeek dankt de aanwezigen voor hun inbreng en komst.